

A rendszerváltozás, az 1989 utáni új iskolarendszer kialakulása

Az 1993. évi, az Antall kormány által hozott LXXIX. törvényben, az 1995. évi CXXI. törvénnyel, az 1996. évi LXX. törvénnyel és az 1999. évi LXVIII. törvénnyel módosított egységes szerkezetbe foglalt szöveg is igazolja, hogy az új iskolarendszer nehezen alakult ki.

Az új kormány, az Orbán kormány kormányprogramjában 1998. év őszén az oktatási miniszter, Pokorni Zoltán vezetésével megkezdte a Nemzeti Alaptanterv felülvizsgálatával kapcsolatos munkálatokat, melybe bekapcsolódott:

- az Országos Köznevelési Intézet (OKI) Kutatási Központja,
- a megyei pedagógiai intézetek,
- a szakértő csoportok.

Megkezdtek a NAT bevezetésével kapcsolatos tapasztalatok felmérését.

I.

Felmérték a helyi tantervek bevezetésével kapcsolatos fenntartói, intézményi pedagógiai munkálatokat, és vizsgálták a helyi tantervek bevezetéséhez kapcsolódó óraterveket, tantárgyi és óraszámú változásokat.

A reprezentatív felmérést a Magyar Galup Intézet munkatársaival végezték valamennyi megyei pedagógiai intézet bevonásával a véletlen mintavételi eljárással kiválasztott 364 általános iskolában, 93 középiskolában 1604 pedagógus kérdőíves bekapcsolódásával.

A felmérésből kiragadva a válaszok közül néhányat:

47% támogatta a NAT bevezetését;

52% később vezette volna be;

Nagyobb mértékű szakmai támogatást vártak volna;

Ahány iskola – annyi tanterv;

Az óraszámok növekedtek

– az 1. osztályban 2 órával,

– a 7. osztályban 4 órával.

79% egységes kerettantervet igényel, ettől vár javulást.

Nő az iskolák közötti különbség a helyi tanterv bevezetésével, és ez problémát jelent majd az iskolák között a „sima” átjárhatóságban.

II. MINISZTERI TÁJÉKOZTATÓ a köznevelési törvény 1999. évi módosításától

1. A törvénymódosítás indokai

- Felül kell vizsgálni a tartalmi szabályozásra vonatkozó rendelkezéseket.
- Stabilizálni szükséges a hagyományos iskolaszervezetet, ezen belül is megerősíteni a *nyolcosztályos általános iskolát*.
- Meg kell teremteni a köznevelés *értékelési, ellenőrzési és minőségbiztosítási* rendszerét.
- Erősíteni kell az óvodák, iskolák és kollégiumok *neveléssel* kapcsolatos tevékenységét.
- Át kell tekinteni a pedagógusok foglalkoztatására vonatkozó rendelkezéseket.
- A diák, a pedagógus és a szülői jogok érvényesülésének vizsgálatára létre kell hozni az *oktatási jogok miniszteri biztosának hivatalát*.

2. A közoktatás értékelési, ellenőrzési és minőségbiztosítási rendszerének létrehozása (Kiemelések)

A közoktatás közszolgáltatás, így joggal fogalmazódnak meg vele szemben hatékonysági, minőségi elvárások.

Az értékelési, ellenőrzési és minőségbiztosítási rendszer kiépítése lehetővé teszi az óvodákban, iskolákban és a kollégiumokban folyó pedagógiai munka színvonalának garantálását, az egyes intézmények tevékenységének összehasonlítását.

A közoktatásban zajló értékelés, ellenőrzés és minőségbiztosítás több szinten folyik.

– A minőségbiztosítás terén az intézményi szintnek van kiemelkedő szerepe. Fontos feladata van e téren az iskola igazgatójának, aki – a nevelőtestülettel együttműködve – felel a rendszer megszervezéséért és működtetéséért.

– Fenntartói szinten az értékelési, ellenőrzési és minőségbiztosítási tevékenység egymás mellett, egymást erősítve jelenik meg. A fenntartók felelősek azért, hogy az általuk működtetett közoktatási intézményekben megfelelő munka folyjon. A javaslat ennek megfelelően előírja, hogy amennyiben a helyi önkormányzat háromnál több közoktatási intézményt tart fenn, abban az esetben döntéseinek előkészítéséhez feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és fejlesztési tervet készít. A terveket meghatározott időközönként át kell tekinteni, illetve szükség szerint át kell alakítani.

A fenntartói ellenőrzési jog nemcsak a gazdálkodás területére terjed ki, hanem átfogja a közoktatási intézmény teljes működését is.

A minőségbiztosítási, a közoktatás ellenőrzési, mérési és értékelési feladatainak irányítását, szervezését és koordinálását egy új szervezet, az *Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont* látja el, mely központi hivatalként működik, és a Kormány hozza létre rendelettel.

Feladata:

- közreműködik az alapműveltségi vizsga és az érettségi vizsga megszervezésében,
- ellátja a szakértői és vizsgáztatási névjegyzékkel összefüggő feladatokat,
- ellátja a közoktatási ágazat irányításának keretei között az ellenőrzési, mérési, értékelési és minőségbiztosítási feladatok irányítását, szervezését, koordinálását.

Működéséért az oktatási miniszter felelős.

Gondoskodik:

- az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont útján a nevelési-oktatási intézményekben folyó pedagógiai munka országos, térségi, megyei, fővárosi szintű szakmai ellenőrzéséről, értékeléséről.

- Köteles megteremteni a minőségbiztosítás feltételeit.

- Eljárást kezdeményezhet a közigazgatási hivatalokban, a jegyzőknél, főjegyzőknél, az Állami Számvevőszéknél.

3. A tartalmi szabályozás változása

A Nemzeti Alaptanterv felülvizsgálatának tapasztalatait figyelembe véve – az iskolai nevelő-oktató munka alapjául szolgáló dokumentumokat kiegészíti a *kerettantervekkel*.

A Nemzeti Alaptanterv szolgál alapul a kerettantervek elkészítéséhez.

A Nemzeti Alaptanterv meghatározza a kötelező és közös célokat, ismereteket, készségeket és készségjellegű követelményeket.

A kerettanterv tartalmazza a nevelés-oktatás célját, tartalmát, a tantárgyak rendszerét, a kötelező és közös követelményeket, a kerettantervben található tananyag elsajátításához, a követelmények teljesítéséhez szükséges óraszámokat.

Az iskolák a helyi nevelési-oktatási sajátosságaihoz igazodó tananyagokkal egészíthetik ki a kerettantervben található követelményeket. Ezek időkeretét, valamint az időkeret felhasználásának szabályait is meghatározza a kerettanterv.

A kerettanterveket az oktatási miniszter adja ki rendeletben. A kerettantervek elkészítésének határideje 1999. december 31.

Az iskolák a kerettantervre épülő helyi tantervet 2000. szeptember 1. napjától választható módon, 2001. szeptember 1. napjától kötelezően vezetik be az első, az ötödik és kilencedik évfolyamon.

4. Az iskolaszervezet stabilizálása

Az általános iskola az *első-nyolcadik évfolyamig működhet*. Megfelelő türelmi idő biztosításával a 2000/2001-es tanítási év végéig a tíz évfolyammal működő általános iskoláknak át kell alakulniuk.

A törvénymódosítás *szabályozza a középiskolák működését is*. A módosítás szerint a hat, nyolc évfolyammal működő gimnáziumokban a nevelést-oktatást *4 évfolyamon is meg kell szervezni*. Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden intézménynek át kell alakulnia, a fenntartónak lehetősége lesz arra, hogy tiszta profilú – 4, 6 vagy 8 osztállyal működő – intézményeket tartson fenn.

A hat vagy nyolc évfolyammal működő gimnáziumok terjeszkedésének korlátozását

- a korai szelekció kényszerének visszaszorítása,
- valamint az esélyegyenlőség növelésének szándéka indokolja.

5. Az iskola nevelési feladatainak megerősítése

Az óvodában, iskolában folyó pedagógiai tevékenységnek szerves része kell, hogy legyen a nevelés.

A nevelési programok felülvizsgálatakor az eddiginél nagyobb hangsúlyt kell tenni a gyermekek és a tanulók érzelmi, értelmi, erkölcsi fejlődésével összefüggő feladatokra.

A pedagógiai programban hangsúlyosabb szerepet kap

- a nevelési program, amelyben meg kell határozni az iskolában folyó nevelő-oktató munka pedagógiai alapelveit, célját, feladatait, a személyiség fejlődésével kapcsolatos feladatokat,
- a gyermek és ifjúságvédelemmel összefüggő pedagógiai tevékenységet,
- a tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatását segítő programot.

Új szabályozást kap a kollégium is. A kollégiumi nevelés országos programjában *oktatómunka* is folyik. Előírja minden óvodának, iskolának és kollégiumnak, hogy segítse elő az egyén fejlődése mellett a közösségi élet kialakulását és fejlődését is. E tevékenységhez megfelelő időt is rendel, mely beszámít a pedagógus kötelező óraszámának a teljesítésébe.

A módosított törvény kiemelkedő feladatának tekinti a *hátrányos tanulókkal* való foglalkozást.

Lehetőséget biztosít arra, hogy a hátrányos helyzetben lévő tanuló az első osztályt az általános iskolában előkészítő évfolyamként végezze. A pedagógus nem osztályozza tudását, nem kéri számon felkészültségét, átmenetet teremt az óvoda és az iskola között.

További lehetőség, hogy az első-negyedik évfolyamon ezek a tanulók egyéni előrehaladás szerint teljesítsék az iskolai évfolyamok követelményeit. Nem kell a tanulót évismétlésre kötelezni, ha kevesebbet tud, mint osztálytársai. A törvény alapján lehetőség nyílik arra, hogy csak a negyedik osztály végére érje el azoknak a követelményeknek az elsajátítását, amelyeket az iskola kerettantervre épített helyi tanterve előír.

Azok részére, akik tizenhat éves korukig nem tudták befejezni az általános iskola nyolcadik évfolyamát, lehetőségük nyílik arra, hogy egyidejűleg készüljenek fel az általános műveltséget megalapozó ismeretekből, valamint a szakmai vizsga letételéhez szükséges ismeretekből.

Lényeges változás az is, hogy az alpműveltségi vizsga nem a szakképzésbe való bekapcsolódás, hanem – egyes szakmák esetében – a szakmai vizsga letételének lesz az előfeltétele.

6. A pedagógus-szakvizsga választhatóvá tétele

A törvény megszünteti a pedagógus-szakvizsga kötelezőségét, alkalmazási feltételként történő előírását.

A pedagógus-szakvizsga letételére a pedagógus választása szerint kerül sor. Azt, aki megfelelt a szakvizsga követelményeinek, szakvizsgázott, pedagógus-munkakörben eggyel magasabb fizetési osztályba kell sorolni.

A jövőben a pedagógust kétféle munkakörben lehet foglalkoztatni:

- pedagógus-munkakörben és
- szakvizsgázott pedagógus-munkakörben.

Megmaradnak azok a rendelkezések, amelyek a szakvizsgával egyenértékű vizsgákat határozzák meg. Továbbra is egyenértékű marad a szakvizsgával a nevelő- és oktatómunkával összefüggő tudományos fokozat megszerzése.

Kötelező marad a szakvizsga azok számára, akik a közoktatási intézmény vezetésére kapnak megbízást. Ugyancsak szakvizsgával kell rendelkeznie a vezetőtanárnak, az alapműveltségi vizsga és az érettségi vizsga elnökének, a közoktatási szakértőnek.

A kötelező szakvizsgára vonatkozó rendelkezések megfelelő „türelmi idővel” kerülnek bevezetésre.

7. Az Oktatási Jogok Miniszteri Biztosának Hivatala

A megalakult Oktatási Jogok Miniszteri Biztosának Hivatala a diák, a pedagógus és a szülői jogok érvényesítését vizsgálja.

A hivatal feladata az egyéni bejelentések, panaszok kivizsgálása, javaslattevés azok orvoslására. Éves munkaterv alapján szélesebb körű vizsgálatokat is folytat. Együttműködik az Országos Köznevelési Tanáccsal, valamint az Országos Diákjogi Tanáccsal.

Az Oktatási Jogok Miniszteri Biztosának Hivatalát a miniszter rendelettel hozza létre, és felelős annak működéséért.

8. Megalakult 1999. szeptember 1-jén az OKÉV, az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont.

Igazgatója: Dr. Hoffmann Rózsa.

Cél: a minőségbiztosítás rendszerének elterjesztése a közoktatásban.

Feladata:

- Országosan érvényes tantervek kidolgozása (Az 1999. évi LXVII. törvény alapján elkészültek az egyes tantárgyakhoz a *kerettantervek*)
- Ellenőrzések, mérések, értékelések. (Mit, hogyan, milyen gyakorisággal)
- Professzionistább iskola kialakítása: kevesebb spontaneitás, több tudatosság, gyerekekre figyelés, minőségorientáltság.
- A minőségbiztosítás szervezése, végrehajtása. Regionális központok kialakítása három összetartozó megyében:

Főváros és Pest megye

Miskolc Szeged Veszprém

Debrecen Győr Kaposvár

Hatáskör: 3-3 megye.

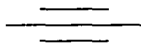
- 2000. január 1-től átvészi: az Országos Közoktatási Intézetből, az Országos Közoktatási Szolgáltató Intézetből, a szegedi alapműveltségi, a győri informatikai, a veszprémi továbbképzési központtól a szakértői munkák gondozását.
- A minőségfejlesztési program COMENIUS 2000 nevet kapta. Az iskolafenntartók pályázatot írnak ki: csatlakozni kívánnak-e a rendszer kipróbálásához. Ez a munka hosszú folya-

mat! A központ méréseket folytat, ezeket gondos elemzés követi. Ebbe a munkába bekapcsolódnak az országos szakértők és az alapvizsga, érettségi vizsga elnökei.

- Az OKÉV és a Köznevelési Politikai Tanács (OKT) szorosan együttműködik.

Források

- Kivonat az Oktatási Minisztériumban Pokorni Zoltán oktatási miniszter által tartott tájékoztatójából 1999.
- Az 1999. Oktatási Közlöny 22. számában megjelent 1993. évi LXXIX. törvény a köznevelésről az 1999. évi LXVIII. törvénnyel egységes szerkezetbe foglalt szöveg alapján.
- Dr. Veidner János: Zsákutca és átjárhatóság a XX. század magyar iskolarendszereiben (Sémás ábrázolásban), Módszertani Közlemények, 1995. 4. sz.
- Köznevelés 1999. szeptember, november, december számai.

DR. ARANY ERZSÉBET ny. főiskolai tanár
a HB MPI cigány etnikai szaktanácsadója
Debrecen

Sikeres eljárások a cigány gyermekek nevelésében és oktatásában

A nevelés és oktatás akkor lehet hatékony, ha a folyamat kezdeti és kimeneti paraméterei tisztázottak, követelményei világosan megfogalmazottak. – A romológiai kutatások eredményei hiányállapotot mutatnak, ugyanakkor a fejleszthetőség útját és módjait is vázolják.

Több eredményes pedagógiai kísérlet leírásával is találkozhatunk. Ezek azt bizonyítják, hogy a hátrányos helyzetű cigány tanulók speciális vagy megszokott módszerekkel, tevékenységekkel fejleszthetők. Az adott helyzetekben, folyamatokban azonban különösképpen figyelembe kell venni azokat a képességeket, tulajdonságokat, érdeklődési köröket, motívumokat, amelyekkel ezek a gyermekek rendelkeznek.

Értékek és kultúrák

A heterogén osztályokban hagyományos vagy újszerű módszerekkel oktatott gyermekek más-más eredményt produkálnak, mivel adottságaik különbözőek. Elgondolkodtató az a tény, amelyet a kutatási adatok támasztanak alá, hogy *a cigány gyermekek alacsonyabb teljesítményt nyújtanak, pedig adottságaik nem rosszabbak az átlagosnál.* A feltárt adatok azt bizonyítják, hogy az iskolai bevétele és eredményesség, a társadalmi réteghelyzet, a családi háttér, a szülők képzettsége korrelációt mutat egymással (Kürti 1995, Kozma 1987). Mégsem lehetünk biztosak abban, hogy a két tényezőben lehet keresni a cigány gyermekek eredménytelenségi, sikertelenségi mutatóit.

Befolyásoló tényező lehet még:

- a kisebbségi helyzet,
- a történelmi-társadalmi múlt,
- az írásbeliség újkori megjelenése,
- az együttélési formációk, szocializáció,
- a nyelv és a tárgyi-szellemi kultúra,
- az értékrend.

Mindezek meghatározzák a cigány és a magyar tanulók szocializációs, individualizációs különbségét. A szocializációs értékek, normák, a szokások hagyományozódás folytán alakulnak ki